

760. TP
MAKKAI SÁNDOR

988365
**MAGYAROK
CSILLAGA**

REGÉNY

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST

HUN
FIC
MAK
120

Makkai Sándor (1890–1951), az író, tanulmányíró, kritikus, lapszerkesztő foglalkozása szerint református lelkész volt. Teológiai tanárként működött a húszas években Sárospatakon, majd Kolozsvárott, 1926-tól 1936-ig pedig Erdélyben református püspök, majd Debrecenben egyetemi tanár. Nemcsak teológiai szakíróként szerzett hírnevet, hanem kritikusként, tanulmányíróként és regényíróként is. Legjelentősebb tanulmánya, az 1927-ben megjelent *Magyar fa sorsa – A vádlott Ady költészete*, melyben a konzervatív szemlélet ellenében védte meg a költőt, nagy vitákat kavart. Szépirói munkásságát versekkel kezdte, 1912-ben publikálta először és utoljára verseit önálló kötetben, majd a húszas évek elejétől sorra jelentek meg történelmi és társadalmi regényei. Első átütő sikere az *Ördögszekér* (1925) című regénye volt. A 17. századi Erdélyben játszódó, Báthori Gábor és Anna testvérszerelméről szóló történelmi regényt a hivatalos kritika erkölcsstelenséggel vádolta, de ez nem csökkentette közönségsikerét: a mű tizenhét kiadást ért meg, s további regényei is a korszak legolvasottabb művei közé tartoztak, egy részüket francia, német és török nyelvre is lefordították.

Repair!!
Aug 11/88

Zuhan a nap a Bakony mélyére. Előtte elkékül, aztán elfeketedik a dombokon hullámzó erdőség. A Balaton partjára mély árnyék terül. Távolabb, a nagy tó gyöngyházragyogású tükrén messzire szétterülnek a sugárlegyező szálai. Odaát a mocsaras oldal nádrengetege már fakószürkére sápad. A keleti ég alját, arra Koppány úr szállása felé, tömörödő szeny-nyes párák fátyolozzák. Nehéz a levegő, mint az ólom.

A dombok lába s a part között fővenysáv fut délnek, pocsolás, nádas zsombikokba.

Ott, ahol a fővény véget ér, bokrosodó lejtőn apró halászfalu sárkunyhói guggolnak magas nádsüvegük alatt. Asszony, leány forgolódik előttük, belezik s öblítik a halak sokaságát, amit reggel óta fogtak a férfiak. Odébb a bokrok hűsében óriási gyékényszatyrokban, árvacsihány s keserűlapu közé rakva már a késze: csupa kifejlett, rengő fehér húsú, urak asztalára való remek példány. Az aprójából nagy csomót visszahajigáltak a tóba, hadd nőjenek még. Amit meghagytak, abból fő a halászok vacsorája láncra akasztott bográcsban, a kunyhók előtti fővényen.

Szép fekete leány kavargatja lapátjával a fortyogó levét. Jobb keze fejével néha a szemét törli, s tikog. Az esti szél, alighogy felébredt a Bakonyban, mindjárt idesurrant, hogy őt hergelje: csipős füstöt csapdos arcába a bogrács alól.

Mint a gyíkok, cikáznak purdékölykek a főveny s az erdő között. Száraz gallyat hordanak a tűzre.

A parton hálóikat mossák a halászok. Felfordított, korhadó csónak farán bozontos öreg ül, kócos sörénye faközöld az időtől, képe szörbozót, s ami kilátszik belőle, mint a repedezett szürke iszap. Csak apró fekete szemei maradtak fiatalok: rá-rávillantja az emberekre, s olykor mordul egyet, hogy siessenek. Boncs, a halászgazda. Néha összehúzott szemmel pillant a homályosodó túlsó felé: a dereglyét várja, ami mindennap estefelé jó a halért. Hetek óta hordják Koppány úr szállására a töméntelen zsákmányt. Boncs véli, hogy sok vendége lehet az úrnak, s nagybendőjű. Vél ő egyebet is. Lát-hall egyet-mást, s még többet kitalál. De urak dolga, nem az övé.

Halászember komor ember. Hallgat naphosszat, lesi a hálót. Amit észre is vesz, megtartja magának. A halakkal nem lehet beszélgetni. Szótalanul teregetik hálóikat a legények is a meleg fővenyre. Nap-, szélcserezte szíjas férfiak, befele nézők, mogorvák. Nagy ritkaság, ha holdvilágnál, jó messze, benn a parttól, dúdolni kezd valamelyik, s az is mind szomorút. Tán ma éjjel is megesik, mert telehold lesz. Küzd is már a ködökkel ott messze délkeleten. Azért nem siet, úgy látszik, a dereglye se, holdvilágnál is ráér majd visszamenni. Szélednek a halászok erre-arra, amíg a vacsora elkészül.

Lassan ballag egy nagyszál legény a bogrács felé. Boncs apó szép leányunokája odapillant a közeledőre.

Lángba borul az orcája, mélyen hajlik a bogrács fölé, s rápattog a gallyrakó kölyökre:

– Apróbbat tégy, hallod-e? Mind a képembe csap a tűz!
– De a szája mosolyog, s a szeme ragyog. Most már csak a félig csukott pillák selyemernyője alól lesi a legényt, ahogy az megáll előtte.

– Jestét, Döli bátyóm.

– Jestét, Bogárka.

Döli bátyóm azzal lekuporodik, elkanyarítja a kölyök karjából a gallyat, tördeli, s rakja a tűzre, a bogrács alá. Szót se szól többet, csak fel-felpislant a leányra. Szemét keresi a szemével. Bogárka ide-oda kapdossa fejét. Mert sok a szűnyog, a füst is csíp, meg minden egyéb... De hogy egyszer mégis odatéved a tekintete, fogva marad. A legény nézése kicsit szűrő, kutató. A leányé kitágult, örvénylő, hívogató. Kezüik azonban kavargat, tördel, munkálkodik tovább szorgalmasan.

A dombok felől éktelen hujjogatas, pokoli rőfögés, visongás, ostordurrogás robban bele az alkonyat csendjébe. Disznósorda zúdul le a partra, vad, szennyes pásztorok ordítása közt. Beste dögök. Elöl csattogó agyarárdas kan törtet, hátán vasfogú fésűként meredezik a hosszú szálú fekete sörte, alattomos, apró szeme gonoszul villog, s gégején vérszomjas hörgés gurgulázik fel. Lógó hasú, nagy rüdeg kocák furakodnak utána, visítva. Szemérmetlenül marják el egymást a kan oldalától. A kondások üvöltözve előzik s csattogó karikásokkal terelik össze a víznek futó csordát, míg végre elfekszik a zombékok tocsogóiban.

Beő apó, Koppány úr bakonyi kondáinak számadója, lomhán ballag a csorda nyomán. Törpe, szikár ember, feje is csontra aszott, kicsi, fekete tök, vékony bajusza, mint a hős-cincéré, kanyarodik le kétfelől a nyakába. Karjai majdnem a térdéig érnek, s inasok, kemények, mint a cserfaág. Ahogy a csorda elfeküdt a sárban, odatappogott Boncs gazdához, mordult köszönésül, s letelepedett melléje, a csónak szélire. Rettentően szennyes, zsírba avatott inge-gatyája ontotta a disznószagot. Boncs viszont halbúzt terjesztett, s megültek békén.

– Megin? – bökkentett Boncs.

– Öreg kan e, meg harminc emse, a mai – bólintott Beő. Előkotorta tüszőjéből a rováspálcát, megnézte, gyökintett.
– A múltkori is ennyi vót. Az udvarbíró üzent, jövő héten

megin ennyi legyen. Vagyon hasuk az uraknak, odaát!
– Lustán kólintott redves keze bütykével a túlpárt felé.

Hallgattak. Boncs méltósággal vakarózott. Csak úgy szökdeltek át rá a bolhák a disznók atyjáról. Beő merengve szemlélgette lyukas bocskorát.

Később a halászgazda bökte oda:

– Háromszáz öreg halat visz ma a dereglye. De a tiszt szitkozódik, hogy csekély.

– S túl?

– Semmi. Mind erre húznak a sekélyből. Itt mély. De kiszik innen is, ha így megy.

Ezen sokáig rágódtak. Beő pillogva mordult egyszer:

– Én is ott lehetnék...

– Ott?

– Ott. Koppány úrnál. Bulcsú-maradék vónék... Örökös rab...

Boncs csak nézte. Nem szólt. – Nem jó a dereglye, a hal megbüdösödik – ez járt a fejében.

De Beőben már nagyon benne volt a mondóka. Kikíváncozott, kiadta:

– Szabadságot túlköltetett az úr a Bulcsú-maradváknak, ha a zászlójához állnak.

– S mér?

– Valami löbög.

– Úgy – hümmögött Boncs. – Löbög valami... S mentek hát?...

– Mentek. Sokan. Alig maradt szegénylegény a Bakonyba. Mások is gyűlnek oda, ha igaz. Más törzsbéliek... Botondiak, Ondiak, Kendék, Hubák.

– Urak dolga – legyintett Boncs.

Beő oldalról pislogott rá. Látszik, hogy nem Bulcsú-vér, gondolta. De csak magyar ember mégis. Hőzátette hát:

– Böszpörémbe láncüngösök gyöttek. Németek. Esztergámból...

Boncs csakugyan felkapta a fejét erre:

– Fene a csontjukba!...

– Fejérvárba meg – kapott a szón Beő – affélék, akiknek vasfazék van a kobakjukon, s bárdal csapkodnak... Ami pedig a gypút illeti, el van állva mindenütt, a nagyúr szálásföldje körül...

Boncs azonban tüstént lehiggadt:

– Urak dolga – ismételte. – Mink Koppány úr vendégeit hizlaljuk, ez a rótánk.

Beő már csak úgy magának dunnyogta, az egyik bajusza szálát csavargatva ujjaára:

– A gypú el van állva, mondom... Minap átment a Bakonyon Tarkács úr, a táltos s vele a szent kobzos, aki látja az Izeket. Arra fel tartottak, a nagyúr felé... A szó meg a rögzelés áthallik a gypún is... s a magyarai vér megforrik tőle...

– Ahol a dereglye! – szakította félbe Boncs hirtelen. Felállott, kinyújtott karral mutatott a szürkülő távolba.

A messzi nádasok közül lomhán úszott elő a lapos, szurkozott alkotmány. Ahogy közeledett, kivehették az orrában álló tiszt alakját. Sastoll lobogott a süvegén.

– Györ úr – magyarázta Boncs.

A tiszt mögött két láncsás katona állott. Négy meztelen rab hajtotta a dereglyét, csak kurtagatya volt rajtuk. Hosszú lapátjaik körül magasra frecskelt a hab.

Mire a dereglye kikötött, a halászok már megvacsoráztak. Meg a kondások is, de a disznók körül maradvá. Csak tarisnyából szalonnáztak, a késüket hosszú hajukba törölve utána.

Bogárka ott sürgött-forgott a szatyrok körül, a többi asszonynéppel. Még mindig akadt maradék, azt rakták lapuk közé. A férfiak rúdra vetették a szatyrokat, vitték le a dereglyére. Boncs ott állt Györ úrral az asszonyok között, rovással adta át a szállítmányt.

A tiszt mind kevésbé ügyelte. Bogárkán futkorászott a szeme, ahogy hajladozott, dolgozott fűrgén. Akkor már a hold is feltolta fél pofáját a víz fölé, s odavilágított kíváncsi-an. Bogárka karjai vállig meztelenül ragyogtak a munka lázában, derekán körülkötött ingét csak két vászonpánt tartotta a mellén. A verejték harmatának két kis kerek foltjában mintha rózsák volnának odatűzve.

Ahogy egyszer felegyenesedett, s szemébe hullt haját keze fejével elsímította, hátradöntve kissé a fejét is, Györ úr oda-kapott a melléhez.

Bogárka sikoltott, elugrott. Boncs felpillantott a rovásról, rá meg a tisztre. Aztán egykedvűen folytatta dolgát. Semmi az efféle.

Csak Döli ne ért volna éppen akkor vissza a dereglyétől, s ha jött is, ne látta volna. Látta pedig, pontosan. Mintha az istennyila vágott volna bele, megdermedt. Aztán villant a szeme, derekához kapott, a kés nyelére, s szája kinyílt, hogy ordítson...

– Fogd a szatyrot, Döli! – mordult rá, busa szemöldöke alól pillantva, Boncs gazda. – Siess, egy-kettő!...

Döli megrázkódott. Keze lehullt a késről. Odalépett, lehajolt, emelte a terhet, s lódult szó nélkül. Összeharapta a száját. Képe hol lángolt, hol elfehéredett... Szinte marhaságot csinált!... Katonára, tisztre akart ugrani!... Bogárka!... Igaz, sikoltott, elugrott. Látta... De előbb vajon?... Dörömbölő bordákkal, lüktető halántékkal loholt Döli a dereglyéhez... Düh szaggatta a torkát, s iszonyú féltés... Belevágta a szatyrot a többi közé, s elszédelgett a zombikokba. Nem is látták többet aznap este.

Hogy a hal elfogyott, Beő apó is odaténfergett a tiszt elé.

– Mi legyen a disznókkal, uram?... Őrizzük reggelig, s más dereglyét küldesz értük?

Györnek még mindig Bogárka után ugrált a szeme. Mér-

gelődött, hogy a leány eltűnt valahova, s nem vette észre, mikor. Nagy nehezen tért vissza a figyelme Beőhöz.

– A disznók?... Ejnye be jó, hogy mondd! Hol a fenébe búttál eddig, hogy csak most éktelenkedel elém?... Még elfelejtettem volna!

– Nincs neked orrod, uram? – vigyorgott Beő szemtelennül. – Vagy virágot szagoltál?

– Majd nem lesz neked mindjárt, ha beverem a fejedbe! – ordított rá Györ. – De dolgoz, az lesz ma éjjel, mondhatom. Az udvarbíró üzeni: öljétek le őket itt. Ördögök ezek a tucid, nem tisztességes disznók. Majd felfordították múltkor a dereglyét. Hát azért. És pörzsölitek, vakarjátok is őket, érted? Takarjátok lombbal. Reggel dereglye jön a húsér.

Beő elszontyolodott. Egy ilyen beste kant s harminc kocát leölni, pörzsölni, vakarni reggelre!... Káromkodott magában éktelenül.

Györ úr továbblépett, de mindegyre tekergette a nyakát jobbra-balra. Hova a csudába lett az a leány? Ujja begyében bizsergett az emlékezés. Mintha tüzes tűkkel ingerelnék... Egyszerre a fejéhez kapott, pattintott utána az ujjával, s elfütytentyette magát:

– Tisztára megháborodtam! – hült el. Hátrafordult, rikkantott Beőnek: – Hé! Gyere csak!...

* Az öreg kényszeredetten cammogott oda.

– Te izé... hogy is hínak?... Ide hallgass! A legfőbbbet nem mondtam... Hogy a vért fogjátok fel s rakjátok kártyusba. A beleket meg a halászasszonyok mossák ki... A beleket meg a vért el ne feledd!... Fejed rajta, vén lator, érted-e?

Hogyne értette volna Beő! Egyszerre megvillant a szeme, s elpárolgott minden bűja.

– Belek meg vér?... Hát háború lesz, uram?

Györ úr körülpillantott, dühösen ripakodott reá:

– Fogd meg a szád!... Ki beszélt háborúról?

– Csak gondoltam – sunnyogott Beő. – Belekbe töltött alvadt vér... Háborúzó katonák kenyere... Nyargalóké...

– Hallgass!... Mi közöd hozzá?... Te igen sokat tudsz... te bűdös!

Beő a tiszt arcába hajolt, rekedten, tompán sziszegte:

– Véres Bulcsú maradéka vagyok!... Szabadságot tülköltetett az úr nekem is, ha...

Győr megtorpan. Csodálkozva nézett az öreg szörnyű képébe:

– Nem itt a helye... És te már öreg is vagy... – dörögte oda aztán, de látszott, hogy megingott.

– Öreg vagyok, az... – csikorogta Beő. – Én igen... Ámbátor... De vagyon két fiam, erősebb s vadabb a legvadabb kanoknál is, uram!

Győr intett, s ment tovább, a partnak. Beő utána. Ahol senki se hallhatta őket, a tiszt ismét rádörrent:

– Biztosan járatod a pofádat ezek között is, mi?... Halál fia, aki paráncs nélkül beszél, tudod-e?

– Ölni akarok, uram, ölni! – dobantott Beő a rongyos bocskorával. – Németet, papot!... Minden gyűtmettet!... minden idegen farkast!... Véres Bulcsú az én öregapám!... Örökös rab vagyok én érette, ija-fiastól!...

Most már érezte Győr, hogy fele se tréfa ennek, s Koppány úrnak tetszene, ha itt volna.

– Jó, jó – csitította a nekihevült Beőt. – Szabad lehetsz még te is!... Küldd a két fiadat a zászlóhoz, és tanúkat, hogy nem hazudsz!... Te meg csak öld a disznókat Koppány úr népének!... Öld őket, mintha németek volnának, keresztények. Sok disznót, hallod-e? Nincs annyi a Bakonyba, hogy a mi hadunknak elég lenne, ha egyszer együtt leszünk!...

– Kire, uram? Csak azt mondd meg: kire s mikor? – lelendezett Beő apó.

– Majd!... Most elég!... Hallgass!...

– Uram, Böszpörémbe láncüngösöket küldött a nagyúr. Fejérvárba fazékfejűeket. Én mindent ügyelek s tudok.

– Tudjuk már mi is. De jó, hogy mondtad. Ebből látom: csakugyan emberünk vagy. Vigyázz tovább, s jelents majd nekem, mikor jövök. Hét múlva fordulj ide új kondával... Igen, szólok felőled s a fiaid felől Koppány úrnak... Eredj, megügyelnek!...

Beő hálálkodva csókolta Győr úr köntöse szélét, szeme nedvesen csillogott, s visszakullogott a kunyhókhoz.

Izgalmas éjszaka következett a parton. Senki se akart aludni, még az apróságok sem. Asszonyok, lányok, suhancok, kölyköcskék egész kazalt hordtak össze száraz nádból a víz szélére, jó messzire a kunyhóktól, hogy ha tán szél kerekedne, bajt ne okozzon a disznók máglyája. Ekkora öldöklés gyönyöre lázba hozta a legkomorabb halászt is.

Hát még a nagy tűzipompa látványossága! Pásztornép, halásznép imádja a tüzet. Bográcsmelegítő, szalonnát sercgetető apró esti tüzecskék odabüvölik szemét a titokzatos lánglelkecskék tündértáncára, szívét csiklandja a szertepatogó szikrák csillaghullása, kimondhatatlan édes mélabúval tölti el a lassan hunyó parázs játéka, melyben múltak képei s jövődök sejtelmek váltakoznak. Nemcsak azért gyújtja őket, hogy főzzön s melegedjék, saját napkeleti lelkével játszik, s beszélget általa. Játszani a tűzzel, játszani ismeretlen önmagával: magyar gyermek s gyermek magyar örök szenvedélye. Ma pedig nagy tűz lesz, piros kardok, láncsák, nyilak süvöltözése, sárga lángkarikások durrogása, szikrázó horgok s szigonyok röppenése. Lélekszabadulás, lélekszárnyalás ünnepe. Magyar ünnep: tűz és vér, a két nagy titok együtt.

Ennyi szilaj disznó megöldöklése nem kicsi dolog. Tudta ezt Beő apó előre. De sejtette még a pendelyes kölyök is, sikongatva nyargalt le valamennyi a partra. Cikáztak össze-vissza az izgalomtól, mint a fecskék vihar előtt.

A csorda mit sem sejtve túrt, rőfögött, hentergett a zsom-

bikok sarában. Ha észrevenné, mi készül, világgá futna. A kan meg is bősziúne, agyarral védené a kocákat. Hát nem szabad észrevennie!

Beő azért úgy rendelkezett, hogy a kondások maradjanak a csorda körül, s ha neszeznek majd, karikásokkal tartsák össze őket. Az áldozatokat egyenként kell kiszakítani s a vesztőhelyre terelni.

Valamennyi halászlegény vállalkozott, hogy a lefogásban részt vegyen.

De mikor az első, az iszonyatos nagy busa kant látták véres szemmel loholni. Beő karikása előtt, megtorpantak. Egyik se mert volna hozzákapni, hogy lefogják, s kihúzzák alóla a földet. Nem ok nélkül féltek, hogy majd oldalt csapkod szörnyű agyarával, s felhasítja, akit elér.

Beő apó nagy elégtétellel kacagta magában a halásznép nyámnyilaságát.

– Most láttok majd valamit! – hehegett befelé gőgösen.

Kedves mulatsága volt a Bakonyban, hogy meglovagolta a kanokat. Hozzánevelte ehhez őket, s a pásztorok nagy hahotájára szokta gyakorolni. No, rúgkapált eleinte valamennyi. De ő, ha egyszer a hátukon volt, megmarkolta a sörényüket, s lába közé kapta a vékonyukat, úgy tudta szorítani, hogy hamar elállt a lélegzetük, s engedelmeskedtek, mint a bárányok. Veszedeles játék volt, tudta jól. Ha hörgött már a hajsolt állat, s ő könyörült, engedve a szorításon, csak megvillant a kan ördögi szeme, lesunya hosszú orrát, s csodálatos hajlékonysággal felvágott agyarával az ágyéka felé.

De néhány seb árán kitanulta Beő ezt a fogást, s nem hitt többé a halálos fáradszt színlelő bestiának. Szorította irgalom nélkül, amíg megbicsaklottak a lábak, s térdre esett a disznó. Olyankor villámgyorsan csusszant le róla s ugrott félre, mert a dög tüstént felpattant, ordított, csapkodott, s veszett dühében felszaggatta körös-körül a gyepet, mintha megszántották volna.

Most hát a közönség rémületére, csodájára és gyönyörűségére vetette fel magát a nagy kan hátára akkor és úgy, hogy az egyenesen a vízbe rohanit vele. Éppen ezt akarta az öreg is. Mikor már az orráig benne volt, teljes erejéből ráfeküdt, s lenyomta otromba fejét a vízbe, hogy ne tudjon sivalkodni. Ugyanakkor hosszú késével leszúrt a szívébe, a két lapocka közt. Így is hányta magát iszonyúan a fene pára, hogy lerázza gyilkosát. De ő szorította két térdével a vékonyát, szorította kegyetlenül, teljes erővel, s forgatta szívében a kést ádázul, amíg csak össze nem rogyott alatta. Mikor kintartorgott a partra, nyikkanás nélkül, tátott szájjal bámulta mindenki, s a fehérnépek összeborzadtak tőle.

Csak jó sokára szólalt meg Boncs apó, tisztelettel pillogva:

– E már igen!

A varázs megbomlott, tódultak a vízre, s lábánál, farkánál fogva vonszolták ki a dücső kant a partra. Holtában még orjásabbnak látszott, s a gyermekeknek csak most jutott észbe, hogy megfutamodjanak tőle, éktelen sivitással.

A vezér eleste után a kocákkal könnyebb volt elbánni. Megjött a bátorság is.

Négyen-hatan estek neki a meglepettnek, kapták el kurta lábait, döntötték a hátára, s térdepelték meg. Egyik halászlegény, akinek roppant mancsai voltak, azzal mulatott, hogy összemarkolta a disznó állkapcsait, s nem hagyta visítani. Nagy ügyességre tett szert ebben, alig volt egy-egy hördülés, s a következő jelölt boldog tudatlanságban cammogott sorsa elé.

Rettenetes gyilkolást végzett Beő apó ezen az éjszakán. Mert a szúrászt egynél se engedte volna másnak, a világért. Öld őket, öld, mintha németek vónának! – csikorogta a foga közt, s reccsenve döfte a biztos halált a sörte közé, a gége alatt. . . Mire mind ki volt terítve, egy vérmocsok volt ő maga is, s zihálva, félholtan támolgott a tóra, mosdani.

Később, hogy tisztálkodott, elnyúlt egy nádkévé, s gyönyörködött a hatalmas máglyák égre duhogó vörös lángcsóvaiban. A tótükör, mintha az is vérből volna, messzi nagy felületen verte vissza a ragyogó tűzfényt.

Boldog volt kicsi-nagy. Ujjongtak, kacarásztak, ünnepeltek. Játszottak a vérrel, a tűzzel. Lihegve hordták a nádat az aprók, adták kézről kézre a nagyoknak, zuhintották a fekete-dő tömegekre. Nagyszerű volt, ahogy a friss nádcsomó pillanatra elnyomta a tüzet, mintha fekete szárnyú nagy madár huppant volna aranytojásokkal rakott fészkére, aztán egyszerre lángoló tollakkal robbant föl a magasba, s szállt utána a kikelt fiókák szikrázó serege. Ilyenkor minden lélek felsikoltott a diadalmas örömtől.

Majd rocsákban hordták a tó vizét ide-oda futkosó gyermekek, s visongva döntögették az ingerlően illatozó pörzsölt tetemekre. A vakaróemberek kormos fülदारabkákkal kedveskedtek nekik, s az apró fogak kéjjel ropogtatták az álombavaló csemeget. Izgalmas látnivaló volt a boncolás is. Menyecskek, lányok néha sikítva kacagtak s szétszaladtak. A legény, aki megréfalta őket, vígan nyerített utánuk.

A telehold már az ég tetejéről bámulta bamba képével a mulatságot,

Ebben a kedves lázban ki az ördög törődött volna azzal, hogy Döli és Bogárka hiányzanak.

Bogárka eleinte a sötét kunyhóban szipogott. Remegve várta Döli fütytyét. Úgy tudott fütyülni neki Döli, mint a nádirigó. Senki se mondta volna, hogy nem madár, de Bogárka megismerte. Szerelmes füle kihallotta belőle a párját hívó legényszív lüktetését.

Most is, azonnal.

Óvatosan surrant ki a házikóból, lapult az árnyékba, s osont a zsombik közé. Sokszor megtette ezt az utat vaksötétben is, sohasem tévesztette el a lépést. Ma éppen az a baj, hogy úgy ragyog a hold, mintha fényes nappal lenne. Sze-

rencsére mindenki lenn van a parton, messze a máglyák körül. Senki se törődik velük. Boncs nagyapó is ott bámul a tűzbe, s azt se tudja, a világon van-e?

Nagyapó Bogárka egyetlen oltalmazója. Apja-anyja a Balaton fenekén fekszenek egy régi, hirtelen vihar óta, ami künn lepte őket a nagy vízen. Nagyapó nem sok szót vesztesget rá, de Bogárka érzi és tudja, hogy azért szereti őt, gondoskodni akar róla. Dölit is kedveli az öreg gazda, legkülönb legényének becsüli. Tán azt is tudja, hogy ők igazán szeretik egymást, s örökre. Ha tudja is, nem sokat töpreng rajta. Halászbemberek nem csinálnak nagy dolgot a szerelemből. Akadály nincs köztük, egyformán szegény féreg férfia-asszonya. Baj csak akkor lehet a fiatalja közt, ha éppen vetélytársak. Az egyik aztán eltűnik. A Balaton hallgat.

Dölivel azonban senki se mer vetélkedni. Így van, de azért most még titkolózni kell, lappangani. Ezt kívánja a szokás s a halászbécsület. Nagyapó is ezért teszi magát, hogy nem tud semmiről. Ugyancsak képire mászna annak, aki megszólná Bogárkát.

Mert ha az áldott szegénységben szabad is a halászlegény s halászleány szívének szeretni, napvilágra az csakis a táltos előtt jöhet, aki az Öregisten s az Izek előtt megkötözi őket, nyírfát ültet, s azt megöntözi a hozzá vitt áldozati állat vérével. Ahhoz hát legalább egy tinó kell, meg ajándékkalács, lakodalmi köntös is, pántlikák a vándor böszörmény kalmártól, s ki tudja, még mi minden. Áldomást is kell adni a falu népének. Hát nem lehet, s nem lehet. Eleget törik rajta a fejüket, hasztalan. Igaz, Boncs apó kap egyet-mást az udvarbírótól, mert számadó. Volt is egyszer-másszor Böszpörém várában, vásáron. De ha, mondjuk, neki gyűjt s kuporgat is valamit lakodalomra, meg kell várni, amíg szól. Így hát csak titokban lehet, éjjel s messzire. Rendje van mindennek, hiába.

Döli a csónakban várta, a nád között. Bogárka melléje

lebbent. A legény eltaszította a ladikot. Remegett a leány szíve, mert Döli egy szót se szólt, csak nézett előre, s evezett, evezett. Bogárka odasimult a hátához, hajladozott vele előre-hátra. Reszkető szájjal csókocskát lehelt barnapiros nyakára. De Döli elkapta a fejét, mintha előrehajolna. Összeszorította a száját mogorván. Haragszik. Könny szökött a leány szemébe, s félénken elhúzódott párjától.

Most félelmes helyre érkeztek, szűk, hínáros nádcsapásba. Sötét is lett hirtelen, az óriásira nőtt bozót összehorult fejük felett. Bogárka tudta, hogy itt kísértének a bögük, a vízboszorkányok, s lehúzzák azt, aki nem vigyáz. Hiszen ismerték ők jól ezt a rejteket, azért is választották, mert Dölin kívül senki nem mert itt soha keresztültörni, s túl rajta biztonságban voltak leszködő szemektől, kíváncsi fülektől.

De máskor békességes szerelemben siklottak át a gonosz csapdáján, s Bogárka hitte, hogy még a bögük se mernének igaz szeretők útjába állni. Most azonban zavar van közöttük, Döli haragszik, s nincs ennél alkalmatosabb állapot a kísértő számára. Nem szabad, hogy észrevegyék ezt a boszorkák! Vértödbbe borítanak Döli szemét, megzsibbasztanak a karját, a csónak félrebillen, s vége!... Odamerészkedett ismét kedveséhez, hátához simult, keze közé fogta a varázsszert, ami a nyakában lógott, s hétszer suttozta az igéket, mikre a tudós asszony tanította.

Hirtelen billent s forgott egyet a csónak. Döli káromkodott, előrebukott, aztán hátravágta magát, s minden erejéből rántotta ki az evezőt a rácsavarodó hínárból.

Bogárka sikoltott, s a nyakába kapaszkodott:

– A bögük!... – didergett.

Döli csak lerázta magáról, vad erővel nyomta le a lapátot, pattanó erek kigyóztak a halántékain, nyakán, nekidőlt az evezőnek, s egy lendülettel előrelódította a csónakot.

– Fene a sörényükbe!... – lihegte verejtékezve. De hogy megjött a hangja, engedett a harag nyomása is a mellén.

– Ne félj, amíg engem látsz! – mordult Bogárkára. Most már hagyta, hogy a leány sírósan kacagjon, vállára ejtse a fejét, odacsókoljon a füle alá didergő s forró szájával.

Ott voltak kedves szigetkékük előtt. A nádgyűrűben, mély vízzel körülfolyva, törpe mocsári fák sűrű lombja alatt bújt meg a puha pázsitos fészek.

Döli kiugrott, kezét nyújtotta, kisegítette a leányt. Aztán előrement. Bogárka keblére szorított kezekkel imbolygott utána. Félelem rohanta meg újra. Most mi lesz?

Döli ledobta szűrét a gyepre. Lezökkent. Párja csak állt előtte szorongva, s ő nézte sokáig, szembe. Némán kutatott az arcában, szemében. De ott csak bánat s hűség sugárzott. Nem!... Ettől a leánytól nem kaphatott bátorítást az a gazfickó!... Enyhülten szólt rá:

– Gyeride!

Bogárka odalebbent. De nem szorosan. Csak a szűr szélére mert lekúporodni. Szemei riadtan kérdezték: megölelsz?... elkergetsz?...

– Mutasd! – parancsolta Döli keményen.

Bogárka elérte. Reszketve oldotta ki a bal vállá kötőjét. Jobb kezével levonta róla az ingét, de karját keresztbe fektette a mellén, úgy mutatta. Éppen ott, ahol bal keble finom emelkedéssel indult ki melle bársonyából, csúnya kék folt mutatta a durva ujjak csípését. Felzokogott ekkor:

– Mit gondolsz rólam?... – tördelte. – Nem vagyok oka!... Láthatod, hogy fáj!...

– Gazember! – csikorgta Döli. – Jól van, Bogárka... Hiszek neked...

– Soha ne kételkedj bennem többet, soha!... – zokogta a leány, átfonva a nyakát. – Tóba ugrom, ha még egyszer, érted?... És most már szólok nagyapónak... s szólj te is!... Talán segít rajtunk... Ne kelljen többet bujkálni... Akkor merjen még valami disznó!... – Belefúrta fejét a legény mellébe, s szakadozó sóhajokban csitította vergődő szívét.

– Bogárka – mormogta Döli, magához karolva –, ide hallgass!... Nem szólhatunk nagyapádnak... Még nem...

– Mért nem? – nézett fel a leány fátyolos szemmel. – Ha szeretsz, ne várjunk tovább... Nem bírom!...

– Hajnalba elmegyek! – szólt Döli tompán, s keze nyugtatva simogatta a sötéten szikrázó hajsátort.

– El... mész?... – hebegte Bogárka, kikerekedett szemmel. – Hová?... Mér?...

Lángot vetett Döli szeme, markai ökölbe szorultak:

– Mert... hitvány halászegény... nem állhat szembe katonával... tisztel!...

– Szembe?... De mér is állnál?... Mér?... Utálom azt a disznót!... Elém nem kerül többet, ne félj!... Felejt-sük el!... Felejtsd el!... S szeress!...

– De katona szembeállhat katonával! – csattant ki Döliből keményen. – A harcban szembeállhat!... Ott szembe!...

Bogárka két karjával ellökte magát a legény melléről. Ki-nyílt szájjal, rémült tekintettel csodálkozott reá... Aztán egyszerre megértette. Elfehéredett még a szája is:

– Katona... akarsz... lenni?... Harcban szembeállni?

– vacogta eltorzult ajakkal. – Hol van most harc? – kiáltott fel utána, mintha rossz tréfa lenne. – Nincs is, már ré-ge!...

– Lesz! – jelentette ki Döli nagy bizonyossággal. – Kato-nának állok. S megölöm. Meg. Mer hozzád nyúlt.

– Ne!... Ne!... – rimánkodott Bogárka. – Sohase voltál fegyverben... Ő öl meg téged, ő!... S én meghalok!...

– Hallgass. Ne ríjj!... Hiába, el kell hogy menjek!... S megölöm!...

– Jaj, kitéped a szívemet! – sikoltott Bogárka. Ismét oda-vetette magát Döli mellére. – Ne menj, édesem!... Úgyse adna fegyvert Koppány úr... Tán még elkergetne, s kacag-na rajtad az a piszok tiszt!...

– Koppány úr? – kacagott fel Döli szilajul. – Mit be-

szélsz, számárka?... Éppég nála szolgál az a fickó... A nagyúrhoz állok én bé, értsd meg. Hallottam valamit. Harc lesz a nagyúr s Koppány úr közt. Hadak gyűlnek... Szembekerülök én vele, s jaj neki!...

Cirógatta, hintálta karjában a leány esengve hozzásimuló testét. De nem látta könnyörgő szemeit, égő könnyeit. Nem rá nézett. Hajthatatlanul meredt a távolba, úgy susterogta:

– Lemosom rólad azt a foltot... A vérivel mosom le!...

Bogárka feljajdult... – Itt vagyok a karjában – gyötrő-dött –, az övé vagyok... Tudhatja, hogy csak az övé!... S mégse engem lát!... Nem akar látni!... Féltő dühe csak a bosszúját látja, csak azt... Nézz ide hát, bolondom, édes-ségem!... Amit úgy féltesz, a tied, csak a tied!... – Hirtelen jött forró lendülettel tépte le vállairól az inget. Igéző erő-szakkal karolta magához a makacs fejet, odakínálva sebzett mellét kedvesének:

– Inkább csókold le – lihegte. – Inkább! Inkább!...

A hold odalötte ezüstnyilát Bogárka szíve fölé, s Döli szá-ja szomjas féltékenységgel tapadt rá szegény megbántott, engesztelést váró keblére.

Oltalmazó szél borzolta meg a lombokat, s betakarta őket a puffadt hold kéjenc vigyorgása elől. A sűrűben szíve sza-kadtából fuvolázta nászmuksikáját a rigómadár. Végtelen, mélabús kíséretet szolgáltatott hozzá a békák kara. A náder-dő karsú szálai egymáshoz hajolva, halk suttogással titko-lóztak.

De Boncs gazda mégis hiába kereste reggel Dölit.

Bogárka árnyékos szemmel ödöngött ide-oda, s hallgatott.